

Bergværkerne og den frie Besiddelses-Ret

Taler
Jacob Aall

Dato
17 juni 1827

Sted
Stortinget

Omstændigheter
Debatt om utkast til lov om bergverkene

- 1 Efterat Lov-Committeen i sit Udkast til en Lov for Bergværkerne i §§. 1-9 har foreslaaet saadanne Bestemmelser, som give Grundeierne den Raadighed over de Rigdomme, der findes under Jorden, som ved flere ældgamle Love var dem berøvet, og udelukt alle Uvedkommende fra Adgang til at opsøge Malm paa
- 5 Eierens Grund mod hans Villie, har den i den 10de §. I Lov-Udkastet søgt at sikre de nærværende Grubeeiere en ubehindret og for Fremtiden betryggende Brug af de Malmfeldd, hvoraf de hidtil have været i uforstyrret Besiddelse til deres Verkers Drift. Den har søgt at forene Agtelse for Eiendomsretten med et forsigtigt Hensyn til de bestaaende Virksomheders Tarv, og den har tilvisse ved
- 10 denne Fremgangsmaade handlet i Grundlovens Aand, og efter dens Bogstav, der med tydelige Ord hegner om begge disse Rettigheder.

- Udkastet har derfor i den 10de §. ikke alene sikkert Verkerne Brugen af de Gruber, som de for Tiden holde under Drift, men og Ret til dem, som de have,
- 15 overensstemmende med de gjældende Anordninger, holdt under Frist, og saaledes snart holdt i Drift, snart efter Omstændighederne og Verkets Fornødenheder ladet hvile i et eller flere Aar. Enhver, som er bekendt med de Norske Verkers Organisation, veed, at locale Omstændigheder gjøre det dels umuligt, dels vanskeligt, at drive disse Gruber bergmæssigen hele Aaret
- 20 igjennem. De mangle stundom det til Maskinernes Drift fornødne Vand, eller de ere til visse Aarets Tider fyldte med giftige Dunster, som hindre Bearbejdelsen, eller og er det Quantum, som af en enkelt Malmsort behøves, stundom saa ringe, skjønt for en fordeelagtig Drift uundværligt, at det vilde være til stor og unyttig Omkostning desformedelst at vedligeholde en stadig
- 25 Drift. Der gives neppe noget Verk i Norge, som jo har Exempler at fremvise paa en saadan afbrudt, og til sine Tider i flere Aar indstillet Drift af enkelte Gruber. Paa Næs-Verk finder den uafladelig Sted, og de paa Stortinget værende

Verkseiere ville uden Tvivl kunne afgive det samme Vidnesbyrd.

30

Det er iligemaade en bekjendt Erfaring, at Malme af forskellige chymiske Bestanddele, og med Hensyn til Sammenblanding bestaaende af flere Jordarter, give den fordeelagtigste og hensigtsmæssigste Smeltning. Saaledes udbringes med det samme Quantum Kull en større Mængde Jern, og Verkseieren er i
35 Stand til at give sit Product, med de mindst mulige Bekostninger, den Fuldkommenhed, som beforder dets Afsætning. Nogle Malmarter give gode Støbevarer, andre ere meer skikkede til at frembringe et godt Stangjern, og begge Dele ere vigtige i et Land, hvor Handelskunder vekselsviis kræve begge Dele. Nogle Malmarter benyttes kun som Befordringsmidler for strængt flydende,
40 men rige Malme, der uden hiin Tilsætning neppe kunne vorde benyttede. For en Verkseier derfor, som vil kunne smelte med Fordeel, er det nødvendigt at stille en Række af flere Malme ved Siden af hinanden, efter et større og mindre Forhold. Saaledes paasættes i dette Øieblik paa Marsovnene paa Næs 7 forskellige Malme i et Forhold af 1/3 til 1/20 af den hele Paasætning.

45

Hertil kommer, at Landets Metalverker, efter den Organisation, som de i Følge en gammel Lovgivning have faaet, ere Eiendomme af betydelig Omfang, hvis Tilværelse ikke er beregnet for Tiden alene; men som og strække deres Forhaabninger til en fjærr Fremtid. De Gruber, som de have under Drift, ere en
50 Basis for deres Tilværelse for Tiden, de Skjærper, som de have opdaget, og tildeels endnu ei med alvorlig Haand berørt, udgjøre deres Haab for Fremtiden, naar de nu i Drift værende Gruber skulde gaae saa stærkt i Dybet, at Bearbejdelsen blev vanskelig, og til et fordeelagtigt Udbytte alt for bekostelig, eller og Gruben selv, formedelst Omstændigheder, som i Naturens Gang ere
55 uberegnelige, aldeles udgaae. Ogsaa det sidste Tilfælde har fundet Sted ved Næs-Verk, og enhver fornuftig Verkseier lader det ikke mangle paa undersøgende Arbejder ved Siden af dem, der nødvendigen foretages til at vedligeholde Verkets Drift, paa det deslige Uheld ikke skulde bringe den hele Maskine i Uorden, og omsider foranledige dens Undergang.

60

Saaledes vover jeg frimodigen at paastaae, at Metalverkerne, dersom deres Tilværelse ikke skulde vorde alt for usikker, maae fremdeles forblive i Besiddelse af de Gruber, som de nu have under Drift - hvad enten denne er stadig eller periodisk - og tillige af et passende Antal af de Skjærper og Gruber, som de hidtil
65 have holdt under Frist. Jeg formaaer ikke at indsee, hvorledes det kan paastaaes, at derved tilføies Grundeieren nogen uvedbørlig Skade, eller som ikke er hjemlet

i vor nærværende Lovgivning. Overalt, hvor Grubeeieren færdes, maa han fuldeligen betale den Skade han gjør. Ingen Plads udtages til hans Malm, Graabjerg, Maskinerier, Kjørvei o. s. v., uden han maa betale en Erstatning, som i de allerfleste Tilfælde er større end den tilføiede Skade. Intet Material leveres til Gruben, ingen Kjørsel gjøres fra samme efter Tvang, men efter frivillig Accord, og jeg har aldrig hørt nogen Utilfredshed hos vedkommende Grundeier der, hvor en Grubedrift er sat i Gang.

Ved denne Lov er sat en Grændse for alle Tvangsforsøg paa at gjøre Opdagelse, og at benytte det Opdagede paa anden Mands Grund. Kun de Opdagelser, som af Andre i ældre Loves Medhold ere gjorte, ere herefter som hidtil uden for Grundeierens umiddelbare Benyttelse; kun de Gruber, som ved andres ofte store Omkostninger ere gjorte til en nødvendig Basis for en vigtig Virksomhed, tilhøre ham ikke meer. Medens Grundeieren paa den ene Side erholder en i Aarhundreder savnet frie Besiddelses-Ret med Hensyn til den langt betydeligere Deel af hans Eiendom, forbliver han kun i sin forrige Stilling med Hensyn til de Gruber, der tilhøre Verkerne, som en nødvendig Betingelse for deres Tilværelse. Hvorimod Verkseierne, dersom dem berøves de Gruber, der ei holdes i bestandig Drift eller ligge under Frist, tabe tilligemed den frie Adgang til Opdagelse af Metaller paa fremmed Eiendom, hvoraf de hidtil lovmedholdigen vare i Besiddelse, ogsaa Brug og Nytte af de Eiendomme, som de have opdaget og med Bekostninger og under Lovens Skjold gjort sig nyttige, og som til deres Virksomheds Vedligeholdelse ere dem uundværlige.

Det indvendes, at en Frist, som udløber efter Aar og Dag, har aldrig indeholdt en saa fuldkommen Besiddelsesret, som den bestandige Drift; men Striden er dog tilvisse meer om Ord end om Tingen selv, al den Stund der aldrig gives noget Exempel paa, at en Frist har været nægtet, og denne Frist snarere har kunnet betragtes som en Afgift til Bergbetjente end nogen indskrænket Besiddelsesret. Imidlertid kan der, for at forebygge paaankede Misbrug, fastsættes et vist Antal Gruber og Skjærper, som ethvert Verk paa fremmed Grund maatte være i Besiddelse af.

Man henviser Grubeeierne til Accord med Grundeieren selv, men foruden den Uvished, som dermed er forbunden, blive de ikke de eneste Liebhabere dertil. Flere kunde ved Siden af dem indfinde sig, som dels kunde tilegne sig Eiendomme, hvortil de nuværende Belæggere ene troede at have Ret, dels opdrive Prisen paa Eiendomme, som disse havde opdaget og forædlet. De

opførte Maskiner, den gjorde Bebygning, de øvrige anvendte Omkostninger kom dem tilgode, som Intet dertil havde bidraget, og den ved Konsten tilføiede Priisforhøielse faldt i uvedkommende Hænder.

110

Af disse Aarsager troer jeg, at Verkerne fremdeles bør forblive i fri Besiddelse af de Gruber, som de nu have i Drift paa anden Mands Grund, og af et bestemt Antal af dem, som de holde under Frist, hvilket Antal maaskee kunde indskrænkes til 15, da det er mere end rimeligt, at det halve Antal af disse Skjærper aldrig ville vorde ophøiede til brydverdige Gruber.

115

Af disse Grunde troer jeg, at Lovcommitteens Forslag i Udkastets 10de §. bør følges.

120

Kilde

Storthingsforhandlinger for Aaret 1827, s. 444-450.

Emner

Bergverk, Debatt, Innlegg i Stortinget, Lovgivning

125

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/bergvaerkerne-og-den-frie-besiddelses-ret>

130

135

140